

СЕМЁН ПАЛІЙ

(* 1640 — † 18 сочня 1710)

Віросповідання: православний

Народження: 1640

Борзна

Смерть: похований 18 січня 1710---Межигірський монастир Київ

Батько: Пилип

Дружина: Феодосія

Діти: Матвій, Самійло, Семашко (Пасинок), Марія

Військова служба

- ▣ Роки служби: 1708 - 1709
- ▣ Приналежність: Військо Запорозьке
- ▣ Звання: полковник
- ▣ Командував: Охочекомонний полк
- ▣ Семён Палій (Семен Гурко) (* 1640 — † 18 січня 1710) — військовий діяч, полковник Фастівського полку, один з керівників антипольського повстання на Правобережжі.

Біографія

- Народився у Борзні (тепер Чернігівська область) в міщанській родині. Був козаком Ніжинського полку. Можливо, що навчався у Києво-Могилянській академії. Деякий час проживав у селі Пухівка поблизу міста Остра. Потім служив у війську гетьмана Петра Дорошенка. Після смерті дружини, з кінця 1670-х років перебував на Запорозькій Січі, де отримав прізвисько «Палій».

Оборонець Європи

Палій відгукнувся на закличні універсали короля Речі Посполитої Яна III Собеського та влітку 1683 року на чолі підрозділу запорозьких козаків вирушив на допомогу європейській коаліції до столиці Австрійської імперії міста Відня.

1684 року отримав привілей Яна III Собеського на формування козацького полку на Київщині. Опираючись на постанову сейма Речі Посполитої 1685 року разом з наказним гетьманом Андрієм Могилою, полковниками Андрієм Абазином, Самійлом Самусем, Захаром Іскрою розпочав реколонізацію спустошених війнами земель на Правобережжі.

25 серпня 1685 року Палій видав свій універсал з Білої Церкви, в якому сповіщав усіх, хто проїжджав територією його полку про введення мита на користь місцевої козацької адміністрації. Збирав «медову» данину, «борошно» на військо, запровадив чинш для населення та індукту для купців на контрольованій ним території.

Брав участь у війні Священної ліги (Австрія, Польща, Венеція, Ватикан) з Османською імперією 1684–1699 років та російсько-турецькій війні 1686–1700 років.

Захисник України

Хрест на місці
битви 1691 р.
на
Куяльницько-
Хаджибейсько
му пересипу

- ▣ Разом з коронними військами правобережні козаки воювали проти турків і татар на Західному Поділлі, зокрема поблизу міста Кам'янець-Подільський.
- ▣ Обороняв від татарських нападів Немирів (1688),
- ▣ Умань (1689),
- ▣ Білу Церкву (1687, 1690),
- ▣ Смілу (1693) та Фастів (1690, 1693, 1695).
- ▣ Очолював військові операції правобережних, а також спільні з лівобережними, козацьких полків у володіннях Османської імперії та Кримського ханства у Північному Причорномор'ї та Молдавії.

Отримував кошти на проведення бойових операцій від короля Речі Посполитої, царя Московської держави та гетьмана Лівобережної України. Неодноразово надсилав полонених турків, татар і ногайців до Варшави, Москви та Батурина. Інформація про військову діяльність українського полководця С. Палія тиражувалася у «летючих листках» Австрії, Венеції, Голландії, Німеччини, Польщі, Франції та ін.

Повстання Палія 1702—1704

Протягом 1702–1704 років разом з Самусем очолював повстання («друга Хмельниччина») на Київщині, Брацлавщині, Поділлі й Волині проти панування Польщі.

26 жовтня 1702 року повстанці розгромили коронні війська Х. Любомирського та частини посполитого рушення Я. Потоцького й Д. Рушиця під Бердичевом, а у жовтні-листопаді т. р. відвоювали Вінницю, Немирів, Котельню, Бихів, Бар, Старокостянтинів, Дунаївці, Шаргород, Хмільник, Бушу, Рашків, Калюс та ін.

З 2 вересня до 10 листопада 1702 р. на чолі 10-тисячного українського війська спільно з С. Самусем керував облогою Білоцерківської фортеці, яка була відвойована у польського гарнізону.

У грудні 1702 р. та в лютому 1703 р. московський цар Петро I пропонував С. Палію звільнити завойовані міста на користь Польщі. Був одним з головних фігурантів Нарвського мирного договору 1704 р. між Москвою та Варшавою.

На виконання статті 4 договору в лютому 1704 р. цар Петро I надіслав Палію листа з вимогою звільнити усі зайняті правобережними козаками міста на користь короля Августа II Саксонського.

У травні підрозділи полковника Палія приєдналися до 40-тисячного війська Мазепи під час «польського» походу. З огляду на невиконання царського наказу, а також зважаючи на його контакти з прихильниками шведського короля Карла XII (Любомирським та Сапєгою) за згоди російського урядовця Ф. Головіна та розпорядженням Мазепи полковник Палій був арештований у кінці липня 1704 р..

Перебував у Батуринській в'язниці до червня 1705р. На вимогу Петра I відправлений до Москви, звідти за царським наказом від 21 серпня 1705 року до сибірського міста Тобольськ.

До московської казни з конфіскованої власності полковника надійшло 2 тис. 144 червоних золотих, 5 тис. 709 єфимків та 40 левків, в тому числі 29 кг сріблом.

Перебував на засланні до весни 1708 року звідки повернений на прохання київського полковника Антіна Танського за царським наказом від 28 листопада 1708 р.

Брав участь в Полтавській битві 1709 року у складі військ лівобережного гетьмана Івана Скоропадського.

Повернувся на Київщину, де знову очолив Фастівський та Білоцерківський полки.

Захисник православ'я

Видавав універсали щодо оборони монастирів та надання маєтностей православної церкві на Правобережній Україні: Київському Михайлівському Золотоверхому монастиреві від 4 грудня 1700 р., Онуфрійському скитському монастиреві поблизу с. Мала Солтанівка від 14 жовтня 1709 р., Липниківському скиту поблизу с. Княжичі від 31 грудня 1709 р..

Побудував на власні кошти церкву у Фастові, був благодійником Межигірського Спасо-Преображенського монастиря та кількох православних храмів Києва. Козацький полковник С. Палій мав власний герб і печатку. З серпня 1688 р. володів кількома селами у Романівському старостві на Київщині (суч. с. Романівка за 22 км на пд.-сх. від Фастова).

Нащадки

- У 1692 р. в Борзні проживала мати Палія, а також брат Федір. Мав також брата Василя, який проживав у Батурині, а потім Фастові. Рідну сестру забрали у ясир до Кримського ханства, де вона побралася з татарським мурзою. Перша дружина Марія була донькою козака із с. Зазим'є (суч. Бориспільський р-н., Київ. обл.). Друга дружина Феодосія (одружився близько 1688 р.) теж походила з козацького роду. Від першого чоловіка вона мала сина Семашка, який став найближчим соратником Палія. Окрім пасинка мав синів Матвія та Самійла. Донька Марія (близько 1689 — 1739 рр.) стала дружиною полковника А. Танського. У поминальнику Козелецького Георгіївського монастиря залишився синодик з іменами членів родини Паліїв — Танських. Збереглася копія прижиттєвого, початку 1710-х, портрету Феодосії Палій з внуками Феодором та Іваном Танськими (до 1941 р. в Чернігівському обласному історичному музеї знаходився оригінал). Через рід Танських нащадком С. Палія був всесвітньовідомий письменник Микола Гоголь.

Пам'ять

- Вмер власною смертю 1710 р. та похований з почестями у Межигірському Спасо-Преображенському монастирі під Києвом 18 січня. До 1797 р. у церкві Сходження Св. Духа Межигірського монастиря знаходився портрет Палія (на сьогодні існує копія невідомого художника першої половини ХІХ ст.), пернач зі срібла, шабля оправлена в срібло, дві срібні чарки, килимок та подароване полковником Євангеліє видана у 1650-х рр. У кінці ХVІІІ ст. частина речей С. Палія на прохання Чорноморського козацького війська була передана на Кубань в Росію. Пернач та чарки протягом ХІХ — початку ХХ ст. зберігалися у колекції В. Тарновського, зараз — Чернігівському обласному історичному музеї (одна чарка — Національному музеї історії України). Білоцерківський та Фастівський державні краєзнавчі музеї присвячують полковнику С. Палію окремі експозиції.

- ▣ Сьогодні у м. Біла Церква існує громадська організація «Білоцерківська січ ім. Семена Палія». Про українського полководця складені народні пісні, перекази та легенди, а також написано ряд художніх та мистецьких творів, зокрема: поема Т. Шевченка «Чернець» 1847 р. (ілюстровано у 1884 р. художником М. Микешиним), поема-балада Л. Боровиковського «Палій» (1840-ві рр.); повісті Ф. Бурлаки «Битва на Кодимі» (1945) та Ю. Мушкетика «Семен Палій» (1954) та ін. Згаданий Т. Шевченком у поезії «Іржавець» (1847), а також «Швачка» (1848): «...Полковника фастовського / Славною Семена». Палій — один із ключових персонажів роману Чорний вершник із тетралогії Таємний посол Володимира Малика